

Цели и задачи на Центъра за балкански изследвания

Чавдар Минчев, Председател на УС на Центъра за балкански изследвания, изпълнителен директор на НАМО, главен редактор на сп. "Международни отношения".

Глобалните политически процеси през последното десетилетие превърнаха Балканите във възлов геополитически регион.

Задълбочаването на конфликтите в Централна Азия, продължаващото напрежение и нестабилност в Близкия Изток, както и цялостното развитие на отношенията между основните геополитически системи и най-вече развитието на военните и военно-разузнавателните средства и системи ще продължат да засилват ролята и значението на Черноморския регион и Балканите във военностратегически и, на тази основа, в политически и икономически аспект. Борбата не само за влияние, но и за реално присъствие на Балканите, ще се засилва, като не е изключено на моменти да приема и по-остри форми.

В тези условия все по-силно ще изпъкват противоречията между геополитическото значение на региона като цяло и парцелираното разнопосочно политическо действие на множеството балкански държави. Същевременно, честото несъвпадение на частните интереси на отделните страни и общобалканския интерес, ще родят нови балкански политически процеси, а вероятно и нови държавни субекти.

От друга страна, Балканите ще продължат да се оформят като единно икономическо пространство в рамките на Европейския съюз. Най-малко поради три причини: първо – поради географската близост; второ – поради относителната социокултурна близост и трето – като икономическа граница на Европа с неспокойния Централноазиатски регион.

Съществена роля за развитието на Балканите през следващите години ще окаже и необходимостта от намирането на общобалкански решения в областта на енергетиката, водния баланс, изграждането на региона като световен транспортен кръстопът. Досегашните опити да се решават тези проблеми отделно, самостоятелно или на двустранна основа са изчерпани и явно трябва да се търсят принципно нови пътища за тяхното решаване.

Повече от безспорно е, че поставените по-горе процеси, тенденции и проблеми ще намерят отражение във всички сфери на обществения живот, както в отделните балкански страни, така и в общобалкански план.

Ще се засилва изследователския интерес по така очертаната проблематика. Също така, ще се създадат и разширяват нови форми на взаимодействие, а защо не в бъдеще и на регулация при решаването на определени проблеми. Не е изключено да се търсят и форми на общо политическо действие.

Като цяло може да се каже, че предстоящото десетилетие се очертава като период на борба за преодоляване на вековното противопоставяне между балканските държави и народи под въздействието, както на глобализацията, така и на обективните икономически процеси. Реализирането на националните интереси на отделните балкански страни все повече ще преминава през общобалкански форми и през уменията да се ползват тези форми.

Повече от безспорно е, че тези процеси няма да са леки и безпрепятствени, както и това, че те ще бъдат в центъра на внимание на всички държави от региона.

На сегашния етап в България има дефицит на интерес, на познание и на практическо действие в тази посока. Много са възможните инициативи. Сред тях водещо място на този етап обаче имат информационното и аналитично покритие на проблематиката, фокусиране на вниманието на българския политически и интелектуален елит, формиране на общественото мнение по посока на подкрепа на общобалканския процес като форма и рамка на реализиране на българския национален интерес, постепенното формиране на политика и предприемането на действия за заемане на водеща позиция в процеса.

Едно възможно първоначално решение би било създаването от неправителствения сектор на структура за информационно и аналитично осигуряване в областта на сигурността, външната политика, икономическото сътрудничество, борбата с тероризма и международната организирана престъпност; за формулиране на варианти за активна политика в тези области; за създаване на подходящи форми на взаимодействие със сродни институции в балканските страни, ЕС и НАТО; за развитие на възможности за по-сериозно присъствие на проблематиката в медиите.

Подходяща организационна форма на този етап е Центъра за балкански изследвания (ЦБИ) с две основни функции – информационно-аналитична и медийна. Структурата ще се развие по посока на участие в проекти, засягащи общобалкански проблеми от интерес и със съответното финансиране от Европейския съюз.

Изграждането на подобен Център се извършва по начин, който да позволи включването на заинтересован политически и интелектуален елит, включително и от чужбина.

Основните направления в дейността на ЦБИ обхващат изследвания, анализи и предложения за:

мястото и ролята на България в системата на международните отношения, икономическото и социалното развитие на Югоизточна Европа;
външната политика на България към страните от региона; политиката за сигурност; борбата с тероризма и международната организирана престъпност;
европейските измерения на региона и взаимоотношенията със съседните региони – Близък Изток, Средиземноморие;
двустранната и многостранна дипломация, регионални, политически, военни, икономически, финансови, културни и други форми на сътрудничество в Югоизточна Европа;

разширяване на присъствието на общобалканската проблематика в публичното пространство;

изграждане на двустранни и многостранни връзки;

създаване на възможности за интегрирано действие в ЕС и НАТО.

Кръгът на дейности на ЦБИ включва:

ежемесечни, тримесечни и годишни разработки;

публикации в медиите и специализираните издания у нас и в чужбина;

участие в национални, регионални, европейски и международни дискусии, семинари и конференции;

постоянно сътрудничество със сродни организации в страните от Югоизточна Европа;

наблюдение и анализ на сходна дейност в страните от Европа, САЩ и Русия;

тясна координация със съответните български министерства и ведомства, както и с различните неправителствени организации.

Какво основно ще предложи Центъра за балкански изследвания?

1. Експерти и изследвания

Една от основните задачи на ЦБИ е организирането на водещи експерти от различни области, свързани с Балканите и Черноморския регион и изготвянето на експертни становища. Основните направления на работа са следните:

политика и сигурност;
икономика и финанси;
етнически и религиозни въпроси.

Разбира се, ще се отдели необходимото внимание и на целия спектър от социални, културни, екологични, инфраструктурни, трансрегионални и други въпроси.

Потребител на тези изследвания ще бъдат както политическите кръгове, така и бизнесът и неправителствените организации в страните от региона. Ударението ще бъде поставено върху:

европейската перспектива на страните от региона;
новите параметри на сътрудничеството;
механизмите за съгласуване и приоритетизиране на интересите;
необходимостта от прагматизъм и конкретност на сътрудничеството;
реализирането на конкретни регионални проекти.

2. Балканска академия – трети стълб в процеса за сътрудничество в ЮИЕ. Своеобразна “мрежа в мрежата” на този процес

Както знаете инструментите за регионално сътрудничество на политическо, правителствено и парламентарно ниво вече са изградени. Функционират над 10 организации и инициативи на Балканите в различен формат. Новата архитектура на регионалното сътрудничество през XXI век обаче изисква и налага необходимостта от развитие на такива структури и за въвличане на гражданското общество в страните от региона. Именно такава регионална структура ще бъде Балканската академия. От една страна, тя ще бъде мрежа от граждански и научноизследователски организации от страните от региона, която ще обсъди и внедри в практиката новите параметри на регионалния диалог. От друга страна, тя ще е важен елемент от многопластовата институционална регионална структура за сътрудничество, необходим елемент от рамката на сътрудничеството.

ЦБИ всячески ще съдейства за стартирането на академията и бъдещата синергия между различните регионални структури.

3. Балкански алманах

Приоритетното значение на Балканския алманах се определя от необходимостта от разширяването на популяризирането както на различните регионални инициативи, така и на регионалните изследвания. По този начин ще се завоюва територия и в

европейското информационно пространство електронното, а също и традиционното.

Важна роля в това отношение ще играят уебсайта на ЦБИ и списание “Международни отношения”. Отделни регионални публикации и пакет от публикации в списанието имаше и досега. Последният брой на това списание, посветен изцяло на различните аспекти и организации от региона, ясно показва необходимостта от разширяване на регионалния информационен подход. Изказванията от конференцията на 26-и ноември 2008-а също ще бъдат публикувани в списанието.

Общо е мнението, че този нов информационен подход ще се насочи приоритетно в три области:

европейската перспектива на страните от Югоизточна Европа;
новата динамика в регионалните отношения;
преодоляване на стереотипните представи за региона.

4. Индекс на кризите

Вече преобладава разбирането, че на Балканите има редица въпроси, които могат успешно да се решават с общи усилия на регионално ниво. Заедно с това за съжаление все още в региона съществуват многобройни двустранни проблеми, които понякога прерастват и в кризи. Това не създава благоприятен имидж на страните то региона. Поради това разработването и постоянното използване на “индекс на кризите” ще бъде важна задача на ЦБИ. Такъв набор от индикатори, от една страна, ще подпомогне политиците и експертите от региона, а и от другите страни в Европа, а от друга ще има прогнозна и превантивна роля за наблюдение и предотвратяване на конфликти и кризи от различен характер. Този индекс ще служи и на дейността на европейските и международните организации като навигатор в идентифицирането и следенето на проблемите. В този смисъл той ще подпомогне и процеса на превръщане на региона в район на мир, сигурност и просперитет.

ЦБИ ще повдигне дискусия за взимането на решение за достойното погребване на останките на цар Самуил. В момента те се намират в научен институт в гр. Солун. Две са местата, които могат достойно да ги приемат – остров Свети Ахил или в Пантеона на българските владетели във Велико Търново.